הִלְכוֹת רֹאשׁ הַשָּׁנָה סִימָן תקפא

ג שָׁם בְּשֵׁם מִנְהָג אַשְׁכְּנַז (מהרי״ל מנהגים הל׳ ר״ה אות א). ד שָׁם עַל סֵמֶךְ מִדְרָשׁ ר׳ סִימוֹן כִּי מִי גּוֹי גָּדוֹל כו׳.

(מרדכי סוף פרק קמא דראש השנה (סי׳ תצח) וריש יומא (סי׳ תצכג)) וְכֵן נָכוֹן לַעֲשׂוֹת. וְכָל אֵלּוּ הַתַּעֲנִיּוֹת אֵין צְרִיכִין (י) [י] לְהַשְׁלִים, (יז) וְאֵין קוֹרִין בָּהֶם וַיְחַל, אֶפִלּוּ עֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן תקס״ב סָעִיף ב׳. (יח) וְאִם חָל בְּרִית מִילָה בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, (יט) יְכוֹלִים (יֹ֫ם) לֶאֱכֹל (בית יוסף (ד״ה מצאתי) בשם תשובה אשכנזית (שו״ת מהרי״ל סי׳ מד)). וְרַבִּים נוֹהֲגִין לֶאֱכֹל בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה (יכ) [יב] קֹדֶם עֲלוֹת הַשַּׁחַר (מהרי״ל (הל׳ ימים הנוראים)) מִשּׁוּם חֻקּוֹת הָעַמִּים הַנּוֹהֲגִים לְהִתְעַנּוֹת בְּעֶרֶב חַגֵּיהֶם, וְיכוֹלִין לֶאֱכֹל (כ) בְּלֹא תְּנַאי (כא) אַחַר שֶׁכֵּן נָהֲגוּ (דברי עצמו): ג (כב) ג אֵין נוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּתְפִלָּה, (כג) אַף עַל פִּי (יג) שֶׁנּוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם בְּאַשְׁמֹרֶת בְּסְלִיחוֹת. (יד) (כד) וְאֵין תּוֹקְעִין בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה (מנהגים (טירנא אלול ימי הסליחות)): ד (טו) [טו] (כה) ד מְכַבְּסִין וּמִסְתַּפְּרִין בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה.

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

יִפָּסוֹק וְדִי לָא יִבְטוֹל, כָּל חַד לֵיקוּם אַדּוּכְתֵּיהּ, כֵּן נִרְאֶה לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי וְצָרִיךְ עִיּוּן. וְעַיֵּן שָׁם בְּפָנִים מְאִירוֹת עוֹד שָׁאם חָלְה הָרִאשׁוֹן וְכִבְּדוּ הַקָּהָל לְאָדָם אֶחָד וְאַחַר כָּךְ נִתְרַפֵּא זֶה תְּלוּי בְּפִלּוּגְתָּא דַּחֲכָמִים וְרַבִּי יוֹסֵי בְּיוֹמָא (דף ס״ב ע״א)) הַמַּפְרִישׁ פִּסְחוֹ וְאַבַּד כו׳, וְהָרַמְבַּ״ם (קרבן פסח פ״ד ה״ז) פָּסַק כַּחֲכָמִים, וְהָכָא נַמִּי אִם הָיָה חוֹלֶה בְּיוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְאַחַר כָּךְ נִתְחַזֵּק וְנִתְרַפֵּא אַף שֶׁשָּׁנִיתֶם שָׁם בְּמַעֲלָה רְשׁוּת בְּיַד הַקָּהָל לִבְחֹר אֵיזֶה מֵהֶם שֶׁיִּרְצוּ. וְאֵלִּיבָּא דְּכֻלֵּי עָלְמָא אִם הַשֵּׁנִי מְחֻזָּק לְצַדִּיק יוֹתֵר מֵרִאשׁוֹן הֵן בִּלְמוּדוֹ וְהֵן בְּמַעֲשִׂים וְגַם תּוֹקֵעַ רָפֶה יוֹתֵר מִתְּקִיעָה בַּשֵּׁנִי. (וְכֵן) [וְכָל זֶה] אִם הָיָה חוֹלֶה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּכְחֵרוּ בַּשֵּׁנִי, אֲבָל אִם הָיָה חוֹלֶה בָּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה וּכְחֵרוּ בַּשֵּׁנִי בָּעֶרֶב יוֹם טוֹב וּבֵינְתַיִם נִתְחַזֵּק וְנִתְרַפֵּא, יֵשׁ לוֹמַר כֵּיוָן דִּבְשָׁעַת בְּחִירָה עֲדַיִן לֹא הָיָה רָאוּי לִתְקֹעַ וּבְשָׁעַת תְּקִיעָה הָרִאשׁוֹן בִּמְקוֹמוֹ עוֹמֵד, לֹא דָּמֵי לְפָסַח דִּבְשָׁעַת בְּחִירָה אֶחָד חָצוּת הָיָה רָאוּי לְפָסַח, וּכְכֹהֲנֵי גִּזְעָא אֶפְשָׁר דְּלֹא נִדְחָה הָרִאשׁוֹן מִמְּקוֹמוֹ. וְעַיֵּן בְּתוֹסְפוֹת דְּיוֹמָא (דף י״ג ע״א ד״ה הלכה) רִאשׁוֹן חוֹזֵר לְעַבּוֹדָתוֹ כו׳ עַיֵּן שָׁם]. וְעַיֵּן בְּשַׁאֲלַת יַעְבֵּ״ץ חֵלֶק ב׳ סִימָן ס״ט עַל מָה שֶׁכָּתַב בְּסִדּוּר עַמּוּדֵי שָׁמַיִם שֶׁאַפִלּוּ מִי שֶׁהֶחֱזִיק בִּתְפִלָּה רַק פַּעַם אַחַת אֵין מְעַבְּרִין אוֹתוֹ, וְכָתַב שֶׁלּוֹמֵד מִפְּתִימַת הַפּוֹסְקִים דְּמִשְׁמַע מִדְּבָרֵיהֶם דְּאֶפִלּוּ בְּפַעַם אֶחָד הַדִּין כֵּן וְאֵיכָא תְּלָתָא טַעֲמֵי כו׳, וַאֲבוּהוֹן דְּכֻלְּהוּ שֶׁ״ס דְּיוֹמָא, וְעַיֵּן בְּשׁוּ״ת מַיִם עֲמֻקִּים לְמַהֲרַאנַ״ח סִימָן ע׳ לְעִנְיַן בֵּית הַכְּנֶסֶת וּמִשְׁמַע שָׁם אֶפִלּוּ בְּפַעַם אַחַת, וְכֵן כָּתַב הַשּׁוֹאֵל בְּשַׁאֲלַת יַעְבֵּ״ץ שָׁם. וְכָתַב בֵּיד אֵלִיָּהוּ סִימָן ל׳ בְּאֶחָד שֶׁהָיָה שְׁלִיחַ צִבּוּר וְלֹא רָצָה לִהְיוֹת עוֹד שְׁלִיחַ צִבּוּר וְקִבְּלוּ אַחֵר בִּמְקוֹמוֹ, וְיֵשׁ תְּמִנָּה בְּעִיר הַזֹּאת שֶׁלֹּא יִתְפַּלֵּל בְּיָמִים נוֹרָאִים אֶלָּא שְׁלִיחַ צִבּוּר דְּוָקָא וְלֹא שׁוּם יָחִיד אִם גַּם זֶה בִּכְלָל. וְכָתַב שֶׁאִם כָּל הַמְּנַהִיגִים מַסְכִּימִים אֵין לְחוּשׁ מִצַּד הַתַּקָּנָה, דְּהַמְכַוְּנִין שֶׁל עוֹשֵׂי הַתַּקָּנָה הָיָה מֻחְמָת מֻחְלֶקֶת הַמִּתְפַּלְּלִים אוֹ מֻחְלֶקֶת הַמְּנַהִיגִים שֶׁכָּל אֶחָד יִרְצֶה לְחַלֵּק כְּבוֹד לְקְרוֹבוֹ, וּבְאִישׁ הַזֶּה שֶׁכְּבָר הָיָה שְׁלִיחַ צִבּוּר לֹא יְקַנְּאוּ בּוֹ וְגַם כֻּלָּם מַסְכִּימִים אֵין לְחוּשׁ. וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן נ״ג בְּבֵאוּר הַיֵּטֶב סָעִיף קָטָן (י״ד) [י״ט] מַה שֶּׁכָּתַב בְּיַד אֵלִיָּהוּ שָׁם לְעִנְיַן סְרוּב. וּבְעִנְיַן הַתְּרָת נְדָרִים שְׁנּוֹהֲגִין לַעֲשׂוֹת בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה עַיֵּן בְּשֻׁלְחָ״ה (מסכת יומא פרק נר מצוה אות א״ז). וְרַבִּים נִמְנְעוּ מִקַּבָּלַת הַנְּזִיפָה שֶׁאֵין בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים אוֹתָם עֲשָׂרָה שֶׁיִּהְיֶה רָאוּי לְהַתִּיר, וְעַל כָּל פָּנִים לֹא יִהְיֶה פְּחוֹת מֵעֲשָׂרָה. וְעַיֵּן בְּשֻׁלְחָ״ע סִימָן ג׳ מִי שֶׁהוֹלֵךְ תָּמִיד בְּתִפִלִּין מֻחְזָק לְחַלְּצוֹ עַתָּה בְּעֵת שֶׁיּוֹשֵׁב לְקַבֵּל הַנְּזִיפָה, עַיֵּן שָׁם: [י] לְהַשְׁלִים. עַיֵּן בְּאֵר הַיֵּטֵב. וְעַיֵּן בְּמִגֵּן אַבְרָהָם סִימָן רצ״ט מַה שֶּׁכָּתַב שָׁם (סק״ט) לְעִנְיַן הַבְדָּלָה וְקִדּוּשׁ דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה שְׁנֵיהֶם עַל כּוֹס אֶחָד כו׳, עַיֵּן שָׁם: [יב] קֹדֶם. עַיֵּן בְּאֵר הַיֵּטֵב. וְעַיֵּן בְּשַׁאֲלַת יַעְבֵּ״ץ חֵלֶק ג׳ (סי׳ מא) שֶׁמְּחַזֵּק בְּמִנְהָג הָרַמְ״א וְהַלְבוּשׁ (ס״ב) עַיֵּן שָׁם. וְהָאִידָנָא נָהֲגוּ עָלְמָא שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל רַק שׁוֹתִים (קָאווֶע אוֹ טֵיי״א) קֹדֶם הַלֵּיכָה לְבֵית הַכְּנֶסֶת, כִּי בְּזִמַּנֵּנוּ נִמְשַׁךְ אֲמִירַת הַסְּלִיחוֹת עַד אוֹר הַיּוֹם, וּפְשִׁיטָא שֶׁמִּיָּד שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר אָסוּר לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת: ד [טו] מְכַבְּסִים. עַיֵּן בְּאֵר הַיֵּטֵב. וְעַיֵּן טוּר שֶׁכָּתַב רֹאשׁוֹן שֶׁל סְלִיחוֹת נָהֲגוּ רֹב הַקָּהָל לְהִתְעַנּוֹת. טוּר: (י) לְהַשְׁלִים. אֶפִלּוּ בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ מִתְעַנֶּה כָּל הָעֲשָׂרָה יָמִים. וְאֵין אוֹמְרִים אֱלֹהֵינוּ וַאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וְכוּ׳ לְפִי שֶׁאֵינוֹ תַּעֲנִית צִבּוּר. דְּרָכֵי מֹשֶׁה. וְעַיֵּן סִימָן תקס״ב סָעִיף ב׳. כָּתַב הַבַּיִת חָדָשׁ (סי׳ תקסג ס״ב ד״ה כתב) תַּעֲנִית עֲשָׂרָת יְמֵי תְּשׁוּבָה אִם בְּשָׁעָה שֶׁמַּתְחִיל לִנְהֹג כֵּן אוֹ אַחַר כָּךְ הָיָה בְּדַעְתּוֹ לִנְהֹג כֵּן לְעוֹלָם, צָרִיךְ הַתָּרָה אֶפִלּוּ לֹא נָהַג כֵּן אֶלָּא פַּעַם אַחַת, וְאִם לֹא נָהַג כֵּן אֶפִלּוּ פַּעַם אַחַת אֶלָּא הָיָה בְּדַעְתּוֹ וְאַחַר כָּךְ נִתְחָרַט אֵין צָרִיךְ הַתָּרָה. וְהַמִּתְעַנִּים אַרְבָּעִים יוֹם כָּתַב שָׁלֵ״ה (פרק נר מצוה אות ב) לְהַתְחִיל מִשַּׁבָּעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז בְּמִפָּזֵר, וְיָמִים שֶׁמִּתְעַנֶּה בְּלָאו הָכֵי כְּגוֹן תִּשְׁעָה בְּאָב וְיוֹאֵר צַייט וְעֶרֶב רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֵין עוֹלִים לְהַשְׁלִים, אֲבָל בְּאֶלּוּל עַצְמוֹ עוֹלֶה. מַהֲרִי״ל (הלכות ימים הנוראים אות י). וְעַיֵּן סִימָן תקס״ח סָעִיף קָטָן כ״א מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי שָׁם. מִשְּׁנִכְנַס אֱלוּל כְּשֶׁכּוֹתֵב אָדָם אִגֶּרֶת לַחֲבֵרוֹ צָרִיךְ לִרְמֹז בְּתוֹכָהּ שֶׁמְּקַבֵּל עָלָיו לִשְׁנָה טוֹבָה. וְהַמִּתְעַנֶּה שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים רְצוּפִים אֵיךְ יִתְנַהֵג עִם עֲנֻנֵי עַיִן סִימָן תקס״ב סָעִיף ז׳. וְהָאֵיךְ יִתְנַהֵג עִם הַבְּדָלָה עַיֵּן סִימָן תקנ״ו וְסִימָן רצ״ט סָעִיף ו׳. וּמִי שֶׁקִּבֵּל לְהִתְעַנּוֹת שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים רְצוּפִים דַּעְתּוֹ לְהִתְעַנּוֹת עַד הַלַּיְלָה אַף בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְשׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יַחֲנֶה שֶׁלֹּא לְהַשְׁלִים מִשּׁוּם כְּבוֹד שַׁבָּת: (יֹ֫ם) לֶאֱכֹל. הַשַּׁיָּכִים לִבְרִית, מִצְוָה לֶאֱכֹל. וְלֶאֱכֹל בְּבֵיתוֹ אָסוּר עַד הַמִּילָה חוּץ מִבַּעַל הַבְּרִית. וְיֵשׁ לַעֲשׂוֹתָהּ קֹדֶם שָׁעָה עֲשִׂירִית. מִגֵּן אַבְרָהָם (ס״ק יא). וְעַיֵּן סִימָן תקס״ח סָעִיף קָטָן ח׳: (יכ) קֹדֶם. וְהַמַּעְיַן בְּזֹהַר (ח״ב דף רטו.) וּבְכִתְבֵי הָאֲרִ״י ז״ל (עץ חיים שער מט פרק ד) מַהַחֲטָא הַגָּדוֹל רַחֲמָנָא לִיצְלַן לֶאֱכֹל קֹדֶם אוֹר הַיּוֹם, לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן. וְעַיֵּן סִימָן פ״ט (ס״ג) וְסִימָן תקס״ד. כָּתַב בְּשִׁבְלֵי לֶקֶט (סדר ר״ה סי׳ רפב) אֵין לֶאֱכֹל לְהִתְעַנּוֹת בְּיוֹם קְבוּרָה עֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְכָתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (ס״ק יב) וְאַנַן קַיְימָא לַן בְּיוֹרֶה דֵּעָה (שע״ה) סִימָן (שע״ח) [שע״ב] (ס״ג) דְּמֻתָּר לְהִתְעַנּוֹת, וּמִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לִלְמֹד מִמַּנּוּ שֶׁיֵּשׁ לְהָקֵל בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מְקַצֵּת חוֹלֶה וְאֵין צָרִיךְ הַתָּרָה, אִם לֹא מִי שֶׁמִּתְעַנֶּה יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁנָּהֲגוּ הַצִּבּוּר, עַיֵּן שָׁם: ג (יג) שֶׁנּוֹפְלִים. אַף שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל הַיּוֹם. לְבוּשׁ (ס״ד): (יד) וְאֵין. גַּם בְּלֵילָה שֶׁלְּפָנָיו. וּבְבֵיתוֹ מֻתָּר לְתְקֹעַ, וּבְמִנְהָגִים (טירנא אלול ימי הסליחות) מַשְׁמַע דְּאָסוּר אֲפִלּוּ בְּבֵיתוֹ: ד (טו) מְכַבְּסִין. וְעַל כָּל פָּנִים לֹא יִלְבַּשׁ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בִּגְדֵי רִקְמָה יוֹם טוֹב, דְּיֵהָא מוֹרָא דִּין עָלָיו. טַ״ז (סק״ה):

בַּאֵר הֵיטֵב

(י) לְהַשְׁלִים. אֶפִלּוּ בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ מִתְעַנֶּה כָּל הָעֲשָׂרָה יָמִים. וְאֵין אוֹמְרִים אֱלֹהֵינוּ וַאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וְכוּ׳ לְפִי שֶׁאֵינוֹ תַּעֲנִית צִבּוּר. דְּרָכֵי מֹשֶׁה. וְעַיֵּן סִימָן תקס״ב סָעִיף ב׳. כָּתַב הַבַּיִת חָדָשׁ (סי׳ תקסג ס״ב ד״ה כתב) תַּעֲנִית עֲשָׂרָת יְמֵי תְּשׁוּבָה אִם בְּשָׁעָה שֶׁמַּתְחִיל לִנְהֹג כֵּן אוֹ אַחַר כָּךְ הָיָה בְּדַעְתּוֹ לִנְהֹג כֵּן לְעוֹלָם, צָרִיךְ הַתָּרָה אֶפִלּוּ לֹא נָהַג כֵּן אֶלָּא פַּעַם אַחַת, וְאִם לֹא נָהַג כֵּן אֶפִלּוּ פַּעַם אַחַת אֶלָּא הָיָה בְּדַעְתּוֹ וְאַחַר כָּךְ נִתְחָרַט אֵין צָרִיךְ הַתָּרָה. וְהַמִּתְעַנִּים אַרְבָּעִים יוֹם כָּתַב שָׁלֵ״ה (פרק נר מצוה אות ב) לְהַתְחִיל מִשַּׁבָּעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז בְּמִפָּזֵר, וְיָמִים שֶׁמִּתְעַנֶּה בְּלָאו הָכֵי כְּגוֹן תִּשְׁעָה בְּאָב וְיוֹאֵר צַייט וְעֶרֶב רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֵין עוֹלִים לְהַשְׁלִים, אֲבָל בְּאֶלּוּל עַצְמוֹ עוֹלֶה. מַהֲרִי״ל (הלכות ימים הנוראים אות י). וְעַיֵּן סִימָן תקס״ח סָעִיף קָטָן כ״א מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי שָׁם. מִשְּׁנִכְנַס אֱלוּל כְּשֶׁכּוֹתֵב אָדָם אִגֶּרֶת לַחֲבֵרוֹ צָרִיךְ לִרְמֹז בְּתוֹכָהּ שֶׁמְּקַבֵּל עָלָיו לִשְׁנָה טוֹבָה. וְהַמִּתְעַנֶּה שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים רְצוּפִים אֵיךְ יִתְנַהֵג עִם עֲנֻנֵי עַיִן סִימָן תקס״ב סָעִיף ז׳. וְהָאֵיךְ יִתְנַהֵג עִם הַבְּדָלָה עַיֵּן סִימָן תקנ״ו וְסִימָן רצ״ט סָעִיף ו׳. וּמִי שֶׁקִּבֵּל לְהִתְעַנּוֹת שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים רְצוּפִים דַּעְתּוֹ לְהִתְעַנּוֹת עַד הַלַּיְלָה אַף בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְשׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יַחֲנֶה שֶׁלֹּא לְהַשְׁלִים מִשּׁוּם כְּבוֹד שַׁבָּת: (יֹ֫ם) לֶאֱכֹל. הַשַּׁיָּכִים לִבְרִית, מִצְוָה לֶאֱכֹל. וְלֶאֱכֹל בְּבֵיתוֹ אָסוּר עַד הַמִּילָה חוּץ מִבַּעַל הַבְּרִית. וְיֵשׁ לַעֲשׂוֹתָהּ קֹדֶם שָׁעָה עֲשִׂירִית. מִגֵּן אַבְרָהָם (ס״ק יא). וְעַיֵּן סִימָן תקס״ח סָעִיף קָטָן ח׳: (יכ) קֹדֶם. וְהַמַּעְיַן בְּזֹהַר (ח״ב דף רטו.) וּבְכִתְבֵי הָאֲרִ״י ז״ל (עץ חיים שער מט פרק ד) מַהַחֲטָא הַגָּדוֹל רַחֲמָנָא לִיצְלַן לֶאֱכֹל קֹדֶם אוֹר הַיּוֹם, לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן. וְעַיֵּן סִימָן פ״ט (ס״ג) וְסִימָן תקס״ד. כָּתַב בְּשִׁבְלֵי לֶקֶט (סדר ר״ה סי׳ רפב) אֵין לֶאֱכֹל לְהִתְעַנּוֹת בְּיוֹם קְבוּרָה עֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְכָתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (ס״ק יב) וְאַנַן קַיְימָא לַן בְּיוֹרֶה דֵּעָה (שע״ה) סִימָן (שע״ח) [שע״ב] (ס״ג) דְּמֻתָּר לְהִתְעַנּוֹת, וּמִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לִלְמֹד מִמַּנּוּ שֶׁיֵּשׁ לְהָקֵל בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מְקַצַּת חוֹלֶה וְאֵין צָרִיךְ הַתָּרָה, אִם לֹא מִי שֶׁמִּתְעַנֶּה יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁנָּהֲגוּ הַצִּבּוּר, עַיֵּן שָׁם: ג (יג) שֶׁנּוֹפְלִים. אַף שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל הַיּוֹם. לְבוּשׁ (ס״ד): (יד) וְאֵין. גַּם בְּלֵילָה שֶׁלְּפָנָיו. וּבְבֵיתוֹ מֻתָּר לְתְקֹעַ, וּבְמִנְהָגִים (טירנא אלול ימי הסליחות) מַשְׁמַע דְּאָסוּר אֲפִלּוּ בְּבֵיתוֹ: ד (טו) מְכַבְּסִין. וְעַל כָּל פָּנִים לֹא יִלְבַּשׁ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בִּגְדֵי רִקְמָה יוֹם טוֹב, דְּיֵהָא מוֹרָא דִּין עָלָיו. טַ״ז (סק״ה):

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

שָׁנִים לִנְקֹבָה מִתְעַנִּין. וְאֵין צָרִיךְ (כט) קַבָּלָה וְלֹא הִשְׁלִימָה אֲפִלּוּ אֵין מִתְעַנָּה עֲשָׂרָת יְמֵי תְּשׁוּבָה: (יז) וְאֵין קוֹרִין בָּהֶם 'וַיְחַל' וְכוּ'. וְהֵינוּ אֲפִלּוּ אוֹתָן שֶׁמִּתְעַנִּין וְקוֹרִין וַיְחַל בְּכָל עֶרֶב רֹאשׁ חֹדֶשׁ [פְּתִחֵי תְּשׁוּבָה]. (ל) וְאֵין אוֹמְרִים אֱלֹהֵינוּ וַאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּבִרְכָה וְכוּ׳ לְפִי שֶׁאֵינוֹ תַּעֲנִית צִבּוּר. (יח) וְאִם חָל בְּרִית מִילָה וְכוּ׳. עַיֵּן לְעֵיל בְּסִימָן תקס״ח סָעִיף ב׳ בְּהַגָּ״ה, וּבְמִשְׁנָה בְּרוּרָה שָׁם (ס״ק יח-יט) מְבֹאָר עִנְיָן זֶה בַּאֲרִיכוּת קְצָת: (יט) יְכוֹלִים לֶאֱכֹל. הֵינוּ (לא) מִי שֶׁיְּזִמְּנוּ בַּעַל הַבַּיִת, אֲבָל הַשַּׁיָּכִים לַבְּרִית, מִצְוָה לֶאֱכֹל. (לב) אֲבִי הַבֵּן וְסַנְדָּק וּמוֹהֵל כֻּלָּם נִקְרָאִים בַּעֲלֵי בְּרִית וְיוֹם טוֹב שֶׁלָּהֶם הוּא. כָּתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (ס״ק יב) בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מְקַצַּת חֲלִי יֵשׁ לְהָקֵל בְּכָל אֵלּוּ הַתַּעֲנִיתִים וְאֵין צָרִיךְ הַתָּרָה, אִם לֹא מִי שֶׁמִּתְעַנֶּה יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁנָּהֲגוּ הַצִּבּוּר. וְהֵשֵׁ״ךְ בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רי״ד (סק״ב) כָּתַב דְּמַסְּתָמַת שֶׁאֵינוֹ בָּרִיא, לְעוֹלָם (לג) צָרִיךְ הַתָּרָה [חַיֵּי אָדָם (כלל קלב סכ״ח)]: (כ) בְּלֹא תְּנַאי. רְצוֹנוֹ לוֹמַר אַף דְּיֵשׁ שְׁנַת קֻבַּע וּמְבֹאָר לְעֵיל דְּאָסוּר לֶאֱכֹל אַחַר הַשָּׁנָה אֶלָּא אִם כֵּן הִתְנָה קֹדֶם שֶׁיֵּשׁ שֶׁאֵינוֹ מְקֻבָּל עָלָיו הַתַּעֲנִית קֹדֶם עֲלוֹת הַשַּׁחַר, הָכָא שָׁרִי: (כא) אַחַר שֶׁכֵּן נָהֲגוּ הַצִּבּוּר. וְלֹא הִתְנָה קֹדֶם עֲלוֹת הַשַּׁחַר, הָכָא שָׁרִי: (כב) אֵין נוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּתְפִלָּה. (לד) וְהָאִידָנָא נָהֲגוּ עָלְמָא שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל רַק שׁוֹתִים (קָאווֶע אוֹ טֵיי״א) קֹדֶם הַלֵּיכָה לְבֵית הַכְּנֶסֶת, כִּי בְּזִמַּנֵּנוּ נִמְשַׁךְ אֲמִירַת הַסְּלִיחוֹת עַד אוֹר הַיּוֹם, וּפְשִׁיטָא שֶׁמִּיָּד שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר אָסוּר לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת: (כג) אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם בְּאַשְׁמֹרֶת. הֵינוּ (לה) אַף אִם נִמְשָׁךְ עַל הַיּוֹם מִפְּנֵי דְּרֹב פְּעָמִים רְגִילִין לְסַיֵּם קֹדֶם עֲלוֹת הַשַּׁחַר תִּקְּנוּ לִנְפֹּל אַף אִם אֵרַע פַּעַם אַחַת שֶׁמַּמְשִׁיךְ עַל הַיּוֹם: (כד) וְאֵין תּוֹקְעִין וְכוּ׳. לְהַפְסִיק בֵּין תְּקִיעוֹת דְּרֹאשׁוּת לִתְקִיעוֹת דְּחוֹבָה. [וְאַף כְּשֶׁחָל יוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה גַּם כֵּן (לה) אֵין תּוֹקְעִין בָּעֶרֶב שַׁבָּת]. וּמִכָּל מָקוֹם מֻתָּר (לו) לִתְקֹעַ לְהִתְלַמֵּד, דְּדַי כְּשֶׁמַּפְסִיק בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אֲבָל בְּמִנְהָגִים (טירנא אלול ימי הסליחות) כָּתַב הַטַּעַם כְּדֵי לְעַרְבֵּב הַשָּׂטָן, אִם כֵּן אֵין לִתְקֹעַ כְּלָל. (לז) וּבְאֵלִיָּה רַבָּה (סק״ד) בְּשֵׁם סֵפֶר אֲמַרְכָּל מִשְׁמֵע דְּלִהְתְלַמֵּד שָׁרֵי בְּחֶדֶר סָגוּר: ד (כה) מְכַבְּסִין וּמִסְתַּפְּרִין בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה. לְהָרְאוֹת שֶׁאָנוּ בְּטוּחִין בְּחַסְדּוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁיּוֹצִיא לְצֶדֶק מִשְׁפָּטֵנוּ. וּמִכָּל מָקוֹם לֹא יִלְבַּשׁ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בִּגְדֵי רִקְמָה

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(כט) מָגֵן אַבְרָהָם (ס״ק י״): (ל) מָגֵן אַבְרָהָם (שם) בְּשֵׁם דַּרְכֵי מֹשֶׁה (אות ד): (לא) מָגֵן אַבְרָהָם (ס״ק יא): (לב) אֲחֵרוֹנִים וְעַיֵּן בְּסִימָן תקנ״ט סָעִיף ח׳, וּבְמִשְׁנָה בְּרוּרָה שָׁם (ס״ק לב) מְבֹאָר יוֹתֵר: (לג) וְאִפְשָׁר דְּאִם אֵינוֹ מוֹצֵא מִי שֶׁיִּתְירֵנוּ יֵשׁ לְהָקֵל בְּמָקוֹם הַדְּחָק, כִּי הָאֵלִיָּה רַבָּה (סק״כ) וְדָרְךָ הַחַיִּים (דין תענית של עשי״ת ס״ה) הָעֲתִיקוּ דִּבְרֵי הַמַּגֵּן אַבְרָהָם (שם), וְגַם הַדָּגוּל מַרְבָּבָה בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רי״ד (ד״ה דכשלא) מְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמַּגֵּן אַבְרָהָם: ג (לד) לְבוּשׁ (ס״ד) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים: (לה) כֵּיוָן שֶׁאוֹמְרִים זְכוֹרוֹן תְּרוּעָה הֲוֵי כְּמוֹ תְּקִיעָה [אַחֲרוֹנִים]: (לו) מָגֵן אַבְרָהָם (ס״ק יד): (לז) וְהֶעְתִּיקוּ בְּאֵשֶׁל אַבְרָהָם (ס״ק יד):

עוז והדר - Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

(וְיֵשׁ (כו) נוֹהֲגִין (טז) [טז] לִטְבֹּל בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה מִשּׁוּם קֶרִי) (כל בו (סי׳ סד)). וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִין לֵילֵךְ עַל (יז) (כז) הַקְּבָרוֹת וּלְהַרְבּוֹת שָׁם בִּתְחִנּוֹת, וְנוֹתְנִים צְדָקָה לַעֲנִיִּים (כל בו (סס)):

תקפב סֵדֶר תְּפִלַּת עֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה. וּבוֹ ט׳ סְעִיפִים:

א (א) [א]בַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה אוֹמֵר (ב) הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, הַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁפָּט. וְאִם טָעָה (ג) אוֹ שֶׁהוּא (א׳) [א] מְסֻפָּק, אִם הוּא בְּהַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ (ד) חוֹזֵר לְרֹאשׁ. וְאִם הוּא בְּהַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁפָּט, אִם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁעָקַר רַגְלָיו, [ב]חוֹזֵר לְבִרְכַּת הָשִׁיבָה וְאוֹמֵר מִשָּׁם וְאֵילָךְ עַל הַסֵּדֶר, וְאִם לֹא נִזְכַּר עַד שֶׁעָקַר רַגְלָיו (ה) (עַיֵּן לְעֵיל סוֹף סִימָן קי״ז (ס״ה)), חוֹזֵר לְרֹאשׁ (ו) (עַיֵּן לְעֵיל סִימָן (ג) קי״ח (ס״א)): **ב** [*] [ג]אִם אָמַר הָאֵל הַקָּדוֹשׁ, (ז) וְתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר נִזְכַּר וְאָמַר הַמֶּלֶךְ

א מֵימְרָא דְּרַב בְּרָכוֹת י״ב (ע״ב) וּמִדְּפָלֵיג רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר יָצָא שְׁמַע מִינַּהּ דִּלְרַב לֹא יָצָא הָרֹא״שׁ (שם פ״א סי׳ טז) וְהָרִי״ף (שם ו:) וְהָרַמְבַּ״ם בְּפֶרֶק י׳ מֵהִלְכוֹת תְּפִלָּה (הי״ג). **ב** כְּרַב (אַשִּׁי) [אַסִי] שָׁם ל״ד (ע״א) וּכְפֵרוּשׁ רַמְבַּ״ם (שם ה״א) וְהָרִי״ף (שם כד.) וְכֵן כָּתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת (שם ד״ה אמצעיות). **ג** תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ״א (ח״א סי׳ לה) מֵהָא דְּנָקֵיט כָּסָא דְּחַמְרָא בִּידֵיהּ וְכוּ׳ בְּרָכוֹת י״ב (ע״א) וּכְדַעַת הַגְּאוֹנִים.

בַּאֵר הֵיטֵב

(טז) **לִטְבֹּל.** מַהֲרִי״ל טָבַל עַצְמוֹ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים (מנהגי מהרי״ל הל׳ ערב יוה״כ). כָּתַב בִּשְׁלָ״ה (פרק נר מצוה אות ח) לֹא יְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ בְּלֵיל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אַךְ אִם הוּא לֵיל טְבִילָה חַיָּב לְקַיֵּם עוֹנָתוֹ, וְיַחֲזֹר וְיִטְבֹּל בְּשַׁחֲרִית. וּבִכְנֶסֶת הַגְּדוֹלָה כָּתַב לֹא יְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ בִּשְׁנֵי הַלֵּילוֹת, אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה טְבִילַת מִצְוָה שֶׁלֹּא הָיְתָה יְכוֹלָה לִטְבֹּל קֹדֶם לָכֵן אָז מֻתָּר וְיַחֲזֹר וְיִטְבֹּל בְּשַׁחֲרִית. וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַב הַיַּד אַהֲרֹן (הגה״ט). וְכֵן לֹא יִנְהֹג עִם אִשְׁתּוֹ שְׂחוֹק וְקַלּוּת רֹאשׁ: (יז) **הַקְּבָרוֹת.** דְּבֵית הַקְּבָרוֹת מְקוֹם מְנוּחַת הַצַּדִּיקִים וּמִתּוֹךְ כָּךְ הוּא מָקוֹם קָדוֹשׁ וְטָהוֹר וְהַתְּפִלָּה נִתְקַבְּלָה יוֹתֵר. וְהַמִּתְפַּלֵּל עַל קִבְרֵי הַצַּדִּיקִים אַל יָשִׂים מְגַמָּתוֹ נֶגֶד הַמֵּתִים, אַךְ יְבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שֶׁיִּתֵּן עָלָיו רַחֲמִים בִּזְכוּת הַצַּדִּיקִים שׁוֹכְנֵי עָפָר. מַהֲרִי״ל (הל׳ ר״ה). וְיַקִּיף הַקְּבָרוֹת וְיִתֵּן צְדָקָה קֹדֶם שֶׁיֹּאמַר הַתְּחִנּוֹת. עַיֵּן שְׁלָ״ה (שם אות י). וְאֵין לֵילֵךְ עַל קֶבֶר אֶחָד שְׁתֵּי פְּעָמִים בְּיוֹם אֶחָד. הָאֲרִ״י זַ״ל (נגיד ומצווה ח״ב עניני אבילות). וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי סוֹף סִימָן תקנ״ט (ס״ק יז):

א (א׳) **מְסֻפָּק.** וְנִרְאֶה לִי דְּהָכָא לֹא מְהַנֵּי שֶׁיֹּאמַר תִּשְׁעִים פְּעָמִים כְּמוֹ בְּסִימָן קי״ד סָעִיף (ח׳) [ט׳], דְּהָכָא אֵינוֹ רַשַּׁאי לוֹמַר בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ דְּהָוֵי בְּרָכָה לְבַטָּלָה, וְאִם יֹאמַר בְּלֹא שֵׁם אִם כֵּן בַּתְּפִלָּה כְּשֶׁיֹּאמַר בְּשֵׁם יַחֲזֹר לְלִמּוּדוֹ לוֹמַר בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ הָאֵל הַקָּדוֹשׁ, הִלְכָּךְ לֵית לֵיהּ תַּקַּנְתָּא. מָגֵן אַבְרָהָם (סק״א): (ג) **קי״ח.** דְּשָׁם פָּסַק

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

לוֹבְשִׁים לְבָנִים. וְהָאַחֲרוֹנִים כָּתְבוּ דַּוְקָא לְבָנִים, לְהוֹרוֹת סְלִיחָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (ישעיה א יח) ׳כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ׳ כו׳. וְהָעוֹלָם נוֹהֲגִין לִלְבֹּשׁ בִּגְדֵי יוֹם טוֹב כִּשְׁאָר יוֹם טוֹב רַק הַנָּשִׁים לוֹבְשׁוֹת לְבָנִים: [טז] **לִטְבֹּל.** עַיֵּן בַּאֵר הֵיטֵב. וּמַה שֶּׁכָּתַב בְּשֵׁם כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה דַּוְקָא אִם לֹא הָיְתָה יְכוֹלָה לִטְבֹּל קֹדֶם לָכֵן, לֵיתָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַפְּרִי חָדָשׁ. וְכֵן כָּתַב בִּרְכֵּי יוֹסֵף (ס״ק יד) דְּאַף שֶׁאַחֲרָה טְבִילָתָהּ אֵין לְהַחְמִיר בָּזֶה. וּבְמוֹר וּקְצִיעָה (ד״ה עוד כתב) גִּמְגֵּם בְּאִסּוּר תַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה מִשּׁוּם מִצְוַת עוֹנָה. וּבְמַחֲזִיק בְּרָכָה (סק״ד) כָּתַב שֶׁנָּכוֹן לִמְנֹעַ וּבְקֹשִׁי הִתִּירוּ לֵיל טְבִילָה, וּמִכָּל מָקוֹם יִרְאֶה לִהְיוֹת טָהוֹר בַּיּוֹם כִּי קָדוֹשׁ הַיּוֹם לַאֲדוֹנֵינוּ. וּבְשׁוּ״ת מְעִיל צְדָקָה סִימָן מ״ג כָּתַב שֶׁאֵין כֹּחַ בְּיַד שׁוּם אָדָם לְבַטֵּל עוֹנָה דְּאוֹרַיְתָא, וְאִם נוֹתֶנֶת לוֹ רְשׁוּת רַשַּׁאי לִסְמֹךְ, אַף עַל גַּב דְּיֵשׁ לוֹמַר דְּמָחֲלָה מֵחֲמַת בּוּשָׁה כִּדְאִיתָא בְּאֶבֶן הָעֵזֶר (סי׳ עו ב״ש סק״ז וחלקת מחוקק סק״ז), מִכָּל מָקוֹם בָּזֶה שֶׁהוּא מִשּׁוּם מִצְוָה יֵשׁ לוֹמַר דְּנִיחָא לָהּ גַּם כֵּן וְאֵימַת יוֹם הַדִּין עָלֶיהָ גַּם כֵּן וּמִסְּתָמָא מָחֲלָה בְּלֵב שָׁלֵם, אֲבָל בְּלִי רְשׁוּתָהּ לֹא, עַיֵּן שָׁם. וְלַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי דְּכָל שֶׁנָּהֲגוּ כֵּן מִשּׁוּם מִנְהַג פְּרִישׁוּת שֶׁל מִצְוָה מֵעִיקָּרָא אַדַּעְתָּא דְּהָכִי נִשֵּׂאת שֶׁתִּמְחֹל לוֹ הָעוֹנָה בִּזְמַנִּים שֶׁצְּרִיכִים פְּרִישָׁה, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲזַ״ל (תענית יא.) אָסוּר לְשַׁמֵּשׁ בִּשְׁנֵי רְעָבוֹן וְאֵינוֹ מִדְּאוֹרַיְתָא רַק אַסְמַכְתָּא, וְכֵן בִּימֵי אֲבֵלוּת דְּאָסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה וּמַיְתֵי גַּם כֵּן אַסְמַכְתָּא ׳וַיְנַחֵם דָּוִד אֶת בַּת שֶׁבַע׳ כו׳ (שמואל ב׳ יב כד), אַף עַל גַּב דְּדָוִד הָיָה זָהִיר מְאֹד בְּמִצְוַת עוֹנָה כִּדְדָרְשִׁינַן (סנהדרין קז.) ׳בְּדִמְעָתִי עַרְשִׂי אַמְסֶה׳ (תהלים ו ז), אֲפִלּוּ הָכִי לֹא שִׁמֵּשׁ בִּימֵי אֶבְלוֹ, וְאִם כֵּן כָּל כְּהַאי גַּוְנָא שֶׁנִּתְפַּשֵּׁט הַמִּנְהָג לְהַחְמִיר מֵעִיקָּרָא מָחֲלָה עַל יָמִים אֵלּוּ שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם סֶרֶךְ מִצְוָה. וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי לְעֵיל סִימָן תקע״ד (סק״א) עַיֵּן שָׁם:

א [א] **מְסֻפָּק.** עַיֵּן בַּאֵר הֵיטֵב. וּבְבִרְכֵּי יוֹסֵף (סק״ג) [כָּתַב] שֶׁאֵינוֹ מֻכְרָח וְיֵשׁ לוֹמַר דִּמְהַנֵּי אֲמִירַת תִּשְׁעִים פְּעָמִים אַף דְּאוֹמֵר בָּרוּךְ אַתָּה הַשֵּׁם, וְכֵן כָּתַב הַפְּרִי חָדָשׁ. וּבְשַׁלְמֵי חֲגִיגָה כָּתַב בְּדַף ש״ו שֶׁנִּרְאֶה לוֹ עִקָּר כְּהַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק״א). עַיֵּן בִּזְקֵן אַהֲרֹן סִימָן ר״ו שְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁטָּעָה בְּהַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ שֶׁחוֹזֵר לְרֹאשׁ, חוֹזֵר וְאוֹמֵר קְדֻשָּׁה גַּם כֵּן, וֶהֱבִיאוֹ שַׁלְמֵי חֲגִיגָה. וְעַיֵּן בְּמַיִם רַבִּים סִימָן נ״א אִם חָתַם בַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה מֶלֶךְ אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט כְּמוֹ בְּכָל הַשָּׁנָה צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל, עַיֵּן שָׁם: [בשו״ע] **אִם אָמַר כו׳.** וְכָתַב בְּסֵפֶר מַטֵּה

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

וּמֶשִׁי כְּבִשְׁאָר יוֹם טוֹב דִּיהֵא מוֹרָא הַדִּין עָלָיו, אֶלָּא יִלְבַּשׁ בְּגָדִים לְבָנִים נָאִים [טַ״ז (סק״ה) בְּשֵׁם רַשַׁ״ל]. וְעַיֵּן בְּמָגֵן אַבְרָהָם סִימָן תקצ״ז דִּבְמָקוֹם שֶׁאֵין נוֹהֲגִין לִלְבֹּשׁ לְבָנִים עַל כָּל פָּנִים לֹא יִלְבַּשׁ חֲשׁוּבִים כָּל כָּךְ: (כו) **נוֹהֲגִין לִטְבֹּל וְכוּ׳.** וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לִטְבֹּל מִשּׁוּם צִנָּה (לח) יִרְאֶה לִשְׁפֹּךְ עַל גּוּפוֹ תִּשְׁעָה קַבִּין מַיִם. וְלֹא יַקְדִּים לִטְבֹּל עַד שָׁעָה קֹדֶם חֲצוֹת הַיּוֹם [חַיֵּי אָדָם (כלל קלח ס״ה)]. יֵשׁ מֵאַחֲרוֹנִים שֶׁכָּתְבוּ שֶׁנָּכוֹן לִמְנֹעַ עַצְמוֹ מִלְּשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ בִּשְׁנֵי לֵילוֹת שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה לֵיל טְבִילָה דְּאָז חַיָּב לְקַיֵּם עוֹנָתוֹ וְיַחֲזֹר וְיִטְבֹּל בְּשַׁחֲרִית. אָכֵן אֵלּוּ הָאֲנָשִׁים הָאוֹכְלִים לְשֹׂבַע בִּטְנָם, אוֹ חַס וְשָׁלוֹם שֶׁנִּכְנַס בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ הִרְהוּר אִשָּׁה, יוֹתֵר טוֹב שֶׁיְּשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ מֵחַס וְשָׁלוֹם שֶׁיָּבוֹא לִידֵי עֲבֵרָה, וְיַחֲזֹר וְיִטְבֹּל בְּשַׁחֲרִית [חַיֵּי אָדָם (כלל קלט ס״ז)]: (כז) **הַקְּבָרוֹת.** דְּבֵית הַקְּבָרוֹת (לט) הוּא מְקוֹם מְנוּחַת הַצַּדִּיקִים וְהַתְּפִלָּה נִתְקַבְּלָה שָׁם יוֹתֵר. אַךְ אַל יָשִׂים מְגַמָּתוֹ נֶגֶד הַמֵּתִים, אַךְ יְבַקֵּשׁ מֵה׳ יִתְבָּרֵךְ שֶׁיִּתֵּן עָלָיו רַחֲמִים בִּזְכוּת הַצַּדִּיקִים שׁוֹכְנֵי עָפָר. וְיַקִּיף הַקְּבָרוֹת וְיִתֵּן צְדָקָה קֹדֶם שֶׁיֹּאמַר הַתְּחִנּוֹת. וְאֵין לֵילֵךְ עַל קֶבֶר אֶחָד שְׁתֵּי פְּעָמִים בְּיוֹם אֶחָד:

א (א) **בַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה.** בְּמַהֲרִי״ל (הל׳ תפילת ר״ה) כָּתַב דְּיֵשׁ מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִין לוֹמַר מַעֲרָבִית בִּשְׁנֵי לֵילוֹת שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְאֵין נוֹהֲגִין כֵּן בִּמְקוֹמֵנוּ לְפִי שֶׁהֵם שִׁירוֹת וּשְׁבָחוֹת [דַּרְכֵי מֹשֶׁה (אות א)]. עוֹד כָּתַב (אות ב) בְּשֵׁם מִנְהָגִים (טירנא, ר״ה) דְּנוֹהֲגִין הַקָּהָל לוֹמַר פָּסוּק (תהלים פא ד) ׳תִּקְעוּ בַּחֹדֶשׁ שׁוֹפָר׳ וְגוֹ׳ (א׳) וְלֹא הָוֵי הֶפְסֵק, דְּהָוֵי כִּגְאֻלָּה אֲרִיכְתָא: (ב) **הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ.** מִשּׁוּם שֶׁעַכְשָׁו הֵם יְמֵי דִּין, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב וְדָן כָּל הָעוֹלָם וּמַרְאֶה מַלְכוּתוֹ וּמֶמְשַׁלְתּוֹ שֶׁהוּא בַּכֹּל מָשָׁלָה: (ג) **אוֹ שֶׁהוּא מְסֻפָּק.** דַּחֲזָקָה מַה שֶּׁהוּא רָגִיל הוּא מַזְכִּיר. וְהָכָא (ג) לֹא מְהַנֵּי שֶׁיֹּאמַר תִּשְׁעִים פְּעָמִים כְּמוֹ בְּסִימָן קי״ד סָעִיף (ח׳) [ט׳], דְּהָכָא אֵינוֹ רַשַּׁאי לוֹמַר בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ דְּהָוֵי בְּרָכָה לְבַטָּלָה, (ג) וְאִם יֹאמַר בְּלֹא שֵׁם אִם כֵּן בַּתְּפִלָּה כְּשֶׁיֹּאמַר בְּשֵׁם יַחֲזֹר לְלִמּוּדוֹ לוֹמַר בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ הָאֵל הַקָּדוֹשׁ, הִלְכָּךְ לֵית לֵיהּ תַּקַּנְתָּא: (ד) **חוֹזֵר לְרֹאשׁ.** דְּשָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת רִאשׁוֹנוֹת חֲשׁוּבוֹת כְּאַחַת. וְאִם בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים נוֹדַע לוֹ שֶׁהִתְפַּלֵּל עַל הַסֵּדֶר לוֹמַר וּבְכֵן תֵּן פַּחְדְּךָ וְגוֹ׳, רַק שֶׁמְּסֻפָּק בִּגְמַר הַבְּרָכָה אִם סִיֵּם הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, (ד) אֶפְשָׁר דְּאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר, דְּאוּלַי לֹא שַׁיָּךְ לוֹמַר בָּזֶה כְּהֶרְגֵּל לְשׁוֹנוֹ בְּכָל הַשָּׁנָה מֵחֲמַת הַתּוֹסָפוֹת שֶׁמּוֹסִיף לוֹמַר קֹדֶם סִיּוּם הַבְּרָכָה: (ה) **עַיֵּן לְעֵיל סוֹף סִימָן קי״ז.** סָעִיף ה׳. וְעַיֵּן שָׁם בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה סָעִיף קָטָן י״ח: (ו) **וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן קי״ח.** [א]דְּשָׁם פָּסַק הָרַמָ״א לַהֲלָכָה דְּאִם אָמַר מֶלֶךְ אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט כֵּיוָן שֶׁהִזְכִּיר מֶלֶךְ אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר. וְעַיֵּן שָׁם בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה סָעִיף קָטָן ג׳ מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ שָׁם בְּשֵׁם הָאַחֲרוֹנִים בָּזֶה: **ב** (ז) **וְתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר וְכוּ׳.** הַיְנוּ שֶׁלֹּא שָׁהָא מִשֶּׁגָּמַר הָאֵל הַקָּדוֹשׁ (ה) רַק

שַׁעַר הַצִּיּוּן

ד (לח) עַיֵּן בְּדַרְכֵי מֹשֶׁה (אות ד ד״ה כתב הכלבו): (לט) אַחֲרוֹנִים:

א (א׳) לְבוּשׁ (ס״א): (ג) מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ב) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים. וְאַף דְּהַפְּרִי חָדָשׁ כָּתַב דִּכְשֶׁיֹּאמַר תִּשְׁעִים פְּעָמִים בָּרוּךְ אַתָּה הַשֵּׁם הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ מְהַנֵּי, רֹב אַחֲרוֹנִים סָתְמוּ כְּהַמָּגֵן אַבְרָהָם: (ג) **וְהוּא הַדִּין כְּשֶׁיֹּאמַר בָּרוּךְ אַתָּה הַשֵּׁם גַּם כֵּן לֹא מְהַנֵּי,** כֵּיוָן דְּבִבְרָכָה צָרִיךְ לוֹמַר שֵׁם הַשֵּׁם כִּדְבָעֵי וְהֻרְגַּל בָּזֶה אִם כֵּן יַחֲזֹר לְלִמּוּדוֹ. [הַגְּרַ״ז (ס״ג)]. וְגַם דַּעַת הַמָּגֵן אַבְרָהָם (שם) כֵּן הוּא: (ד) תְּשׁוּבַת מַיִם חַיִּים חֵלֶק אֹרַח חַיִּים סִימָן כ״ב. **וְהִנֵּה בְּחַיֵּי אָדָם** (כלל כד ס״י) **הֵבִיא בְּשֵׁם הַגָּאוֹן מוֹרֵנוּ הָרַב רַבִּי אַבֶּלֶי פָּאסְוֶועלֶער שֶׁאִם טָעָה בְּלֵיל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְלֹא אָמַר הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ שֶׁאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר, כְּדִין טָעָה וְלֹא הִזְכִּיר יַעֲלֶה וְיָבוֹא בְּלֵיל רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר מֵחֲמַת שֶׁאֵין מְקַדְּשִׁין הַחֹדֶשׁ בַּלַּיְלָה, וְלַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי לֹא נְהִירָא דְּזֶה הָיָה שַׁיָּךְ רַק אִם הָיָה מִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת חֹל, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בָּזֶה שֶׁמִּתְפַּלֵּל תְּפִלַּת יוֹם טוֹב מִמַּה נַפְשָׁךְ אֵינוֹ יוֹצֵא. וְאוּלַי דְּהוּא מַיְירֵי שֶׁנִּזְכַּר תֵּכֶף שֶׁסִּיֵּם הָאֵל הַקָּדוֹשׁ [לְאַחַר כְּדֵי דִּבּוּר], וּלְדִידֵיהּ צָרִיךְ לְסַיֵּם בְּשֶׁל חֹל, וְאַף בָּזֶה צָרִיךְ עִיּוּן גָּדוֹל דְּאַף דִּבְתַלְמִידֵי רַבֵּנוּ יוֹנָה** (ברכות יט. ד״ה שאין) **מִסְתַּפֵּק דְּאֶפְשָׁר דְּיוֹצֵא בְּשֶׁל חֹל בְּדִיעֲבַד, אֲבָל לְהַתִּיר לְכַתְּחִלָּה לְסַיֵּם בְּשֶׁל חֹל זֶה לֹא מָצִינוּ:** **ב** (ה) עַיֵּן לְעֵיל בְּסִימָן תפ״ז בְּשַׁעַר הַצִּיּוּן (ס״ק ב־ג):

ליקוטי דברי הרב: א] ובשו״ע הרב (ס״ב) הביא ב׳ דעות אם צריך לחזור וכתב שספק ברכות להקל ולכן אם נזכר קודם שעקר רגליו לא יחזור לברכת השיבה, אך לאחר שעקר רגליו טוב שיתפלל עוד בתורת נדבה ואינו צריך לחדש בה דבר כיון שמתפלל אותה מספק.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah